

Maciej Paczkowski²⁴¹

I rok, Studia Doktoranckie

Słowa kluczowe: bezpośrednie inwestycje zagraniczne, Chiny, inwestycje w Chinach

WPLYW BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH NA ROZWÓJ GOSPODARCZY CHIN

Wstęp

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne są pojęciem bardzo szerokimi oraz złożonym, co sprawia, że są przedmiotem badań ekonomistów na całym świecie. Aby dokładnie zgłębić zagadnienie wpływu tych inwestycji na gospodarkę Państwa Środka należy uściślić, co rozumiane jest pod pojęciem bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W publikacjach IMF²⁴² oraz OECD²⁴³ bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) określane są jako nakłady kapitału poczynione przez rezydenta jednej gospodarki - zwanego inwestorem bezpośrednim – w przedsiębiorstwie bezpośredniego inwestowania, które jest rezydentem innej gospodarki. Nakłady te muszą być poczynione w celu osiągnięcia trwałego zaangażowania w przedsiębiorstwie bezpośredniego inwestowania, co determinuje powstanie długoterminowych powiązań i zależności pomiędzy stronami oraz daje możliwość inwestorowi do zarządzania całością przedsiębiorstwa. OECD zawężyła dodatkowo definicję BIZ poprzez warunek, w którym inwestor musi nabyć minimum 10% akcji zwykłych lub głosów w przedsiębiorstwie będącym celem inwestycji²⁴⁴. Dzięki przedstawionej definicji zauważyć można, że BIZ nie wiążą się tylko z powstaniem nowego przedsiębiorstwa (inwestycja typu *greenfield*) i z przejęciem pełnej kontroli nad przedsiębiorstwem będącym przedmiotem inwestycji. Ponadto OECD zaleca by do BIZ zaliczać także późniejsze przepływy kapitału pomiędzy inwestorem a przedsiębiorstwem bezpośredniego inwestowania, do których należą: zakup kolejnych części udziałów, reinwestycja dochodów oraz pożyczki i kredyty²⁴⁵.

Od drugiej połowy XX w. gospodarka chińska należy do grupy państw o bardzo dużej dynamice wzrostu. W XXI w. Chińska Republika Ludowa stała się jednym ze światowych liderów pod względem przyjmowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W 2009 roku

²⁴¹ Praca napisana pod kierunkiem prof. UG, dr hab. Małgorzaty Wiśniewskiej, Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego.

²⁴² IMF to międzynarodowa organizacja powstała w 1944 r. na konferencji w Bretton Woods, do której członkami jest 185 państw. Powołana m.in. w celu promocji międzynarodowej współpracy finansowej, ułatwiania rozwoju i stabilnego wzrostu handlu międzynarodowego, popierania stabilizacji kursów. Zob. About the IMF, www.imf.org, 07.02.2011; E. Chrabonszczewska, *Międzynarodowe organizacje finansowe*, wyd.1, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2005, s. 51-52.

²⁴³ OECD to organizacja międzynarodowa powstała w Paryżu w 1961 r., zrzeszająca rządy 30 gospodarek z całego świata w celu: pomocy w podtrzymywaniu wzrostu gospodarczego, zwiększania zatrudnienia, podnoszenia standardów życia, utrzymywania finansowej stabilności, pomocy innym krajom w rozwoju oraz wspierania wzrostu w światowym handlu. Zob. *About OECD*, www.oecd.org, 07.02.2011.

²⁴⁴ *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, OECD, Paryż 1996, s. 7-8; *Foreign Direct Investment: Trends, Data Availability, Concepts, and Recording Practices*, red. N. Patterson, IMF, Washington 2004, s.3.

²⁴⁵ *Przemiany we współczesnej gospodarce światowej*, red. E. Oziewicz, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006, s. 108.

napłynęło do Państwa Środka BIZ o wartości 95 mld USD, a ich skumulowana wartość w tym kraju wyniosła ponad 473 mld USD²⁴⁶.

Celem artykułu jest ukazanie wpływu, jaki bezpośrednie inwestycje zagraniczne wywierają na rozwój gospodarczy Państwa Środka., a także ukazanie znaczenia tych inwestycji dla dalszego rozwoju Chin. W tym celu artykuł podzielony został na 2 części. Pierwsza część zawiera informacje na temat wpływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na handel zagraniczny Chin. A trzecia część zawiera informacje na temat wpływu tego typu inwestycji na gospodarkę chińską.

1. Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na handel zagraniczny Chin

Podczas analizy wpływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na handel zagraniczny Chin wyróżnić można osiem zagadnień z tym związanych: chińskie przewagi komparatywne, wzrost udziału w międzynarodowej segmentacji produkcji, wzrost chińskiego handlu, dynamiczna budowa specjalizacji, krajowa penetracja przez przedsiębiorstwa zagraniczne, wzrost lokalnego znaczenia, konkurencyjność eksportowa przedsiębiorstw zagranicznych i polityka kursowa oraz wzrost regionalnych dysproporcji²⁴⁷.

W teorii ekonomii przewaga komparatywna uważana jest za przewagę, która została uzyskana dzięki możliwości produkowania wyrobów po cenach niższych, niż jest to w stanie zrobić konkurencja. To samo dotyczy gospodarki światowej, bowiem każdy kraj powinien produkować i eksportować te dobra, które produkuje najefektywniej na tle innych państw²⁴⁸. Pod koniec XX wieku Chiny posiadały znaczącą przewagę komparatywną w produkcji dóbr, charakteryzujących się produkcją nieskomplikowaną lecz pracochłonną np., odzież, obuwie, czy zabawki dla dzieci. Uzyskana przewaga komparatywna spowodowała, że bardzo dużo przedsiębiorstw zagranicznych inwestujących w Chinach pochodziło z branży o takiej samej specyfice. Jednak 30 lat bardzo dynamicznego rozwoju gospodarczego sprawiło, że do Chin napłynęły także inwestycje o innym profilu produkcji, których produkcja jest bardzo zaawansowana i kapitałochłonna. Do branż tych z pewnością zaliczyć można produkcję sprzętu komputerowego, telekomunikacyjnego, motoryzacyjnego czy elektronicznego. Dzięki inwestycjom bezpośrednim profil przewagi komparatywnej Chin diametralnie się zmienił. Ponieważ tendencje światowe pokazują, że bezpośrednie inwestycje zagraniczne lokalizowane są w krajach posiadających przewagi komparatywne w poszczególnych dziedzinach, Chiny dalej będą swoją przewagę pogłębiać dzięki napływowi kapitału na inwestycje i nowe technologie²⁴⁹.

Osiągnięcia Chin w handlu na światowych rynkach od połowy lat 80. XX w., są bezpośrednio związane z ich większym zaangażowaniem w segmentację międzynarodowych procesów produkcji. Wzrost chińskiego eksportu odzieży i elektroniki użytkowej był ściśle związany z zagraniczną polityką inwestycyjną, która pozwoliła na integrację tych branż z globalnymi łańcuchami produkcji, a także modernizację przemysłu w Chinach. Przedsiębiorstwa zagraniczne korzystając z chińskiej polityki inwestycyjnej zakładają

²⁴⁶ *Country fact sheet: China*, www.unctad.org, 7.02.2011.

²⁴⁷ *Main Determinants and Impacts of Foreign Direct Investment on China's Economy*, Working Papers on International Investment, OECD, nr 4, Paryż 2000, s. 16-25.

²⁴⁸ P. Bożyk, J. Misala, *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2002, s. 49.

²⁴⁹ *China's Integration with the Global Economy*, red. C. Chen, Edward Elgar Publishing, Massachusetts 2009, s. 119-120.

w Państwie Środka swoje bazy produkcyjne, co pozwala na włączenie chińskiej gospodarki do międzynarodowych sieci produkcyjnych. Potwierdzeniem tego jest fakt, że w 2000 roku 70% chińskiej produkcji przeznaczonej na eksport oraz 75% dóbr importowanych do Chin w celu przetworzenia, pochodziło od zagranicznych przedsiębiorstw ulokowanych na terenie Chin²⁵⁰.

Kolejnym rezultatem napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Chin jest wzrost wolumenu handlu międzynarodowego. Za sprawą inwestycji bezpośrednich chiński eksport i import rosły od 1979 roku średnio o 15% rocznie, przy światowym wyniku 7%. Wpływ zagranicznych inwestorów na handel chiński można rozpatrywać w dwojaki sposób. Z jednej strony przedsiębiorstwa umiejscowione w tej części świata wyspecjalizowały się w końcowych etapach produkcji, co powoduje zwiększenie liczby importowanych elementów potrzebnych do produkcji oraz zwiększenie liczby eksportowanych wyrobów gotowych. Z drugiej strony korzyści jakie zostały stworzone dla inwestorów zagranicznych na terenie Chin spowodowały, że wiele przedsiębiorstw założyło tam swoją filię w celu ekspansji na rynki sąsiadujące z Chinami²⁵¹.

Badania przeprowadzone przez OECD wskazują, że działalność zagranicznych przedsiębiorstw przemysłu wytwórczego w Chinach, podnosi wydajność produkcyjną wszystkich przedsiębiorstw ulokowanych w Chinach. Te same badania wskazują również, że taka sama tendencja dotyczyć będzie konkurencyjności firm tam ulokowanych. Analizując eksport w sektorze wytwórczym, zauważyć można, że firmy zagraniczne wykazują wyraźną tendencję do produkcji proeksportowej. Średnio niemal 39% produkcji zagranicznych przedsiębiorstw produkcyjnych ulokowanych w Chinach zostało wywiezione poza Chiny. Dla krajowych producentów wartość ta wynosi niecałe 10%. Różnica pomiędzy zagranicznymi firmami, a przedsiębiorstwami krajowymi jest jeszcze większa w sektorach produkcji charakteryzujących się dużą pracochłonnością. W tym sektorze zagraniczni producenci ponad 46% produkcji przeznaczają na eksport przy 15% firm lokalnych²⁵².

Od początku XXI w. udział zagranicznych przedsiębiorstw w eksporcie Chin wahał się w przedziale od 50,04% do 58,24%²⁵³. Wartości te są potwierdzeniem, że bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Chinach mają istotne znaczenie dla eksportu tego kraju. Działalność tych przedsiębiorstw stała się jednym z głównych czynników ukierunkowania produkcji na zaawansowane technologicznie towary, na szybko rozwijających się rynkach. Handel z udziałem przedsiębiorstw inwestujących w Chinach przyspieszył jego zmiany strukturalne. Znacząca część inwestycji zagranicznych determinowana jest niskimi kosztami produkcji. Zjawisko to pozwoliło na utworzenie przez Chiny przewag konkurencyjnych w nowych sektorach produkcji. Inwestycje bezpośrednie przyczyniły się do głębokiej specjalizacji Chin pod kątem procesu produkcyjnego, co spowodowało specjalizację w końcowych etapach produkcji (np. montaż przy użyciu gotowych komponentów)²⁵⁴.

Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na handel międzynarodowy Chin ukazuje się także w formie penetracji chińskiego rynku przez przedsiębiorstwa zagraniczne. Firmy te w dużym stopniu biorą udział w produkcji eksportowej tego kraju, jednak znaczna część ich

²⁵⁰ *China In the World Economy- An OECD Economic and Statistical Survey*, red. D.J. Johnson, OECD, Paryż 2003, s. 138.

²⁵¹ *China's Growth and Integration into the World Economy*, red. E. Prasad, International Monetary Found, Washington 2004, s. 1.

²⁵² *Main Determinants and ...*, op. cit., s. 22-23.

²⁵³ *Import & Export Statistics by FIEs 2001-2009*, www.fdi.gov.cn, 08.02.2011.

²⁵⁴ *Main Determinants and Impacts of Foreign Direct Investment...*, op. cit., s. 23.

produkcji jest przeznaczana na rynek chiński. Krajowa sprzedaż zagranicznych inwestorów w Chinach koncentruje się głównie w sześciu sektorach: urządzenia transportowe, urządzenia telekomunikacyjne, przetwórstwo żywności, maszyny i urządzenia elektryczne, tekstylia i produkty chemiczne.

Penetracja chińskiego rynku jest bardzo zauważalna podczas analizy struktury chińskiego importu i eksportu. Zgodnie z danymi w tabeli 1 ponad 50% chińskiego eksportu wytwarzane jest przez przedsiębiorstwa zagraniczne. Podobna sytuacja występuje w przypadku importu bowiem aż 51,7% importowanych do Chin dóbr jest sprowadzanych przez zagranicznych inwestorów.

Tabela nr 1

Struktura importu i eksportu według pochodzenia podmiotów w 2001 r.

	Przedsiębiorstwa krajowe	Przedsiębiorstwa zagraniczne	Łącznie
Cały eksport	49,9%	50,1%	100%
Eksport w celu przetworzenia	15,4%	40,1%	55,5%
Eksport zwykły	33,0%	9%	42%
Inny eksport	1,5%	1%	2,5%
Cały import	48,3%	51,7%	100%
Import w celu przetworzenia	9,7%	28,9%	38,6%
Import zwykły	34,1%	12,4%	46,5%
Import inny	4,5%	10,4%	14,9%

Zródło: Opracowanie własne na podstawie: F. Lemoine, *China's Integration in International Production Networks* [w:], *International trade, capital flows and development in East Asia*, red. A. Bende-Nabende, Ashgate Publishing Limited, Hampshire 2003, s. 144.

Dane te pozwalają stwierdzić, że przedsiębiorstwa, które napływają do Chin w ramach bezpośrednich inwestycji zagranicznych bardzo mocno penetrują ten rynek i został on przez nie zdominowany. Tabela 1 ukazuje także, że przewaga przedsiębiorstw zagranicznych zarówno w imporcie, jak i w eksporcie wynika z bardzo dużej wymiany międzynarodowej realizowanej w celu przetworzenia tych dóbr. Produkcja realizowana w tym celu wynosi aż 55,5%, z czego prawie 90% jest realizowanych przez firmy zagraniczne. W imporcie przewaga zagranicznych firm także wynika z importu realizowanego w celu przetworzenia. Dominacja zagranicznych przedsiębiorstw w międzynarodowej wymianie handlowej Chin realizowanej w celu przetworzenia potwierdza wcześniejszą tezę na temat specjalizacji Chin w działaniach umiejscowionych w końcowych etapach produkcji, bowiem do ich realizacji importowane są dobra częściowo już przetworzone, a wysyłane są już gotowe produkty²⁵⁵.

Od roku 1994 międzynarodowy handel towarami w celu ich przetworzenia był jednym z głównych powodów chińskiej nadwyżki handlowej. Stosunek wywozu po przetworzeniu do przywozu do przetwarzania stale rósł. Nadwyżkę w handlu towarami w celu ich przetworzenia można uznać za wskaźnik wartości dodanej w Chinach. Poza aprecjacją yuana, wynik ten może

²⁵⁵ F. Lemoine, *China's Integration in International Production Networks* [w:] *International trade, capital flows and development in East Asia*, red. A. Bende-Nabende, Ashgate Publishing Limited, Hampshire 2003, s. 144.

być przypisywany także rosnącej integracji procesu produkcji w Chinach kontynentalnych. Malejąca rola Hongkongu w chińskim eksporcie powoduje także, że produkty wyprodukowane w Chinach są sprzedawane na światowych rynkach bezpośrednio. Wydaje się jednak, że handel dobrami w celu ich przetworzenia realizowany przez krajowe firmy generuje stosunkowo bardziej widoczną wartość dodaną niż firmy zagraniczne. Firmy te wykazują tendencję do wykorzystywania do produkcji zasobów krajowych, z kolei inwestorzy zagraniczni z reguły wykazują większe zainteresowanie importem półproduktów. Przewiduje się, iż zagraniczne przedsiębiorstwa mogą koncentrować swoją działalność w mało skomplikowanych dziedzinach produkcji oraz w podstawowych jej etapach. Fakt ten z kolei może sprawić, że praktyka stosowania cen transferowych może doprowadzić do zbyt niskiej oceny wkładu lokalnego²⁵⁶.

Kolejnym istotnym czynnikiem wpływającym na gospodarkę chińską jest konkurencyjność eksportu firm zagranicznych oraz polityka kursowa. Ponieważ znacząca część chińskiego eksportu i importu (przesyłanego w celu przetworzenia) realizowanego przez przedsiębiorstwa zagraniczne jest realizowana w walutach obcych, gospodarka chińska posiada pewnego rodzaju izolację przed wahaniami kursowymi. Podczas kryzysu finansowego w Azji kurs waluty chińskiej znacznie wzrósł, w ujęciu realnym, wobec większości walut azjatyckich co rodziło obawy, że Chiny będą musiały dokonać dewaluacji, bądź narazić się na ogromny deficyt handlowy. Tymczasem, gdy w 1998 roku zwykły eksport w Chinach spadł o 5%, wartość całego eksportu była większa od 0, bowiem eksport realizowany w celu przetworzenia wzrósł o 8%. Eksport ten w większości realizowany był przez przedsiębiorstwa zagraniczne. Dlatego też, w dużej mierze elastyczność chińskiego eksportu w tamtym okresie uznać można za zasługę zagranicznych przedsiębiorstw inwestujących w Chinach²⁵⁷.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne wywarły także silny wpływ na otwarcie gospodarcze różnych chińskich regionów. Obecność tych inwestycji w danym regionie wpływa w znaczącym stopniu na zaangażowanie tego regionu w handel zagraniczny całego kraju. O tym jak duże jest to zaangażowanie decyduje wiele czynników, do których zaliczyć można: ilość inwestycji w regionie, wielkość tych inwestycji, przedmiot działalności tych inwestycji oraz wiele innych. Tabela 2 pokazuje udział poszczególnych regionów w wymianie międzynarodowej Chin, a także porównanie tego udziału do średniej dla całego kraju. Jak widać, na wschodnim wybrzeżu Chin, w 2004 roku znajdowało się aż 86,6% bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Udział tego regionu w międzynarodowej wymianie handlowej Chin wynosi aż 92%, podczas gdy w regionie centralnym i zachodnim wartości te odpowiednio wyniosły 5,3% i 2,7%. Regiony te miały także niewielki udział zagranicznych przedsiębiorstw w handlu międzynarodowym. Łącznie w regionie centralnym i zachodni wartość ta wyniosła 2,6%, podczas gdy dla wybrzeża wartość ta była równa 97,4%.

Ostatnie dwa wiersze w tabeli 2 pokazują bilans w handlu zagranicznym i średni udział w handlu zagranicznym *per capita* w odniesieniu do średniej krajowej. Jak widać, w tych dwóch kategoriach dominujące miejsce również posiada region wschodniego wybrzeża, bowiem bilans w wymianie handlowej z zagranicą jest tu większy o ponad połowę niż w całym kraju, a udział każdego mieszkańca w handlu międzynarodowym przewyższa ponad dwukrotnie średnią krajową. Dane te są doskonałym potwierdzeniem tego, że obecność bezpośrednich inwestycji zagranicznych w danym regionie wpływa w znaczący sposób na prowadzoną tam wymianę

²⁵⁶ *Main Determinants and Impacts of Foreign Direct Investment...*, op. cit., s. 24.

²⁵⁷ P. Gruenwald, J. Azis, *China and the Asian Crisis* [w:] *China- Competing In the Global Economy*, red. W. Tseng, M. Rodlauer, International Monetary Fund, Washington 2003, s. 103.

handlową z zagranicą. Udział pozostałych regionów w tej wymianie, gdzie ilość inwestycji zagranicznych jest śladowa jest niewielki i wynosi odpowiedni 2,7% dla zachodu Chin i 5,3% dla Chin centralnych²⁵⁸.

Tabela nr 2

Udział poszczególnych regionów w wymianie międzynarodowej Chin w 2004 r.

	Wschodnie wybrzeże Chin	Chiny centralne	Chiny zachodnie
Procentowy udział bezpośrednich inwestycji zagranicznych	86,6%	11,6%	1,8%
Procentowy udział w handlu międzynarodowym	92,0%	5,3%	2,7%
Procentowy udział firm zagranicznych w handlu międzynarodowym	97,4%	2,0%	0,6%
Bilans w handlu międzynarodowym (średnia krajowa=100)	150,3	19,9	22,5
Średni udział w handlu międzynarodowym per capita (średnia krajowa=100)	220,1	15,1	11,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: L. Brandt, T. G. Rawski, X. Zhu, *International Dimension of China's Long Boom* [w:] *China's Rise and the Balance of Influence in Asia*, red. W. Keller, T. Rawski, University the Pittsburg Press, Pittsburg 2007, s. 20.

Jak zauważono wcześniej, polityka Chin względem bezpośrednich inwestycji zagranicznych pozwoliła przedsiębiorstwom zagranicznym stać się główną siłą napędową w rozwoju chińskiego handlu międzynarodowego. Średni udział przedsiębiorstw zagranicznych w wzroście chińskiego eksportu od początku XXI w. nie spadł poniżej 50%²⁵⁹. W ciągu całego tego okresu przedsiębiorstwa te były także w stanie utrzymać dodatni bilans w wymianie międzynarodowej. Czynniki te przyczyniły się do poprawy bilansu płatniczego w Chinach, a także wpłynęły na wzrost chińskich rezerw walutowych. Uważa się, że w przyszłości utrzymanie dodatniego bilansu handlowego przez przedsiębiorstwa zagraniczne oraz napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych będą miały znaczący wpływ na bilans płatniczy Chin. Czy Chiny będą w stanie tę nadwyżkę utrzymać, będzie zależec od tego, czy przedsiębiorstwa, a zwłaszcza przedsiębiorstwa zagraniczne dalej będą rozwijać eksport i czy w dalszym ciągu, Chiny będą w stanie wchłonąć duży napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych²⁶⁰.

2. Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na gospodarkę chińską

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne, które napływają do Chin wywierają znaczący wpływ na wymianę międzynarodową, ale wywierają go także na całą chińską gospodarkę. Analizując to zagadnienie wyróżnić można dziewięć obszarów wpływów bezpośrednich inwestycji zagranicznych na gospodarkę Państwa Środka, do których zalicza się: bezpośrednio inwestycje zagraniczne jako ważne źródło kapitału, nowe miejsca pracy w firmach

²⁵⁸ L. Brandt, T.G. Rawski, X. Zhu, *International Dimension of China's Long Boom*, [w:] *China's Rise and the Balance of Influence in Asia*, red. W. Keller, T. Rawski, University the Pittsburg Press, Pittsburg 2007, s. 20.

²⁵⁹ *Import & Export Statistics by FIEs 2001-2009*, www.fdi.gov.cn, 08.02.2011.

²⁶⁰ *Currency Management in Asia - Myth, Reality and the Future*, red. H. Genberg, R. McCanley, Y. Chul, P. Persaud, A. Persaud, International Study for Monetary and Banking Studies, Geneva 2005, s. 99.

zagranicznych, podnoszenie umiejętności kapitału ludzkiego, wzrost płac, wzrost produktywności, transfer technologii, zmianę struktury przemysłu chińskiego, wzrost konkurencji wewnątrz kraju, wzrost działalności przemysłowej²⁶¹.

Od początku lat 80. XX wieku bezpośrednie inwestycje zagraniczne osiągnęły decydujący udział w chińskiej gospodarce. Udział tych inwestycji w PKB Chin wzrósł z 0,31% w 1983 roku do 6,22% w 1994. W XXI wieku wartość ta nie była aż tak duża, tym niemniej jednak jej wartość w latach 2000- 2006 wahała się w przedziale od 2,78% - 4,14%. Należy także zauważyć, że podczas wzrostu udziału bezpośrednich inwestycji zagranicznych w PKB Chin, tylko ok. 60 - 70% inwestowanego kapitału było inwestowane w środki trwałe. Prawdopodobnie ta może sugerować, że część tych inwestycji była nieefektywnie wykorzystywana, bowiem wydaje się mało prawdopodobne, że inwestorzy zagraniczni aż 30-40% kapitału inwestowali w zapasy i kapitał obrotowy²⁶².

W Chinach, podobnie jak w innych krajach rozwijających się, występuje stosunkowo niewielki kapitał oraz bardzo duże zasoby pracy. Zatem, tworzenie możliwości zatrudnienia - bezpośrednio lub pośrednio - jest jednym z najbardziej korzystnych wpływów bezpośrednich inwestycji zagranicznych na gospodarkę. Działalność przedsiębiorstw zagranicznych spowodowała, że w Chinach doszło do wzrostu zatrudnienia. W roku 2000 liczba osób zatrudnionych w zagranicznych przedsiębiorstwach wynosiła ok. 18 mln osób²⁶³. W roku 2002 liczba ta wzrosła do 20 mln, co stanowiło ok. 2,5% chińskiej siły roboczej²⁶⁴. Średnia wielkość zatrudnienia w zagranicznej firmie w Chinach w 2001 roku wynosiła 306 pracowników. Pięć lat później wartość ta wyniosła 349 osób, co oznacza wzrost o 14,23%. W roku 2006 największe zagraniczne przedsiębiorstwa w Chinach należały do sektorów charakteryzujących się wysokim zaawansowaniem technologicznym. Średnia wielkość zatrudnienia w firmie z tego sektora wyniosła 440 osób, podczas gdy w firmach zajmujących się pracochłonną działalnością i w firmach charakteryzujących się wysoką kapitałochłonnością, wartości te odpowiednio wyniosły 325 i 271 osób zatrudnionych w przeciętnej firmie.

Analizując zatrudnienie w zagranicznych przedsiębiorstwach według regionów zauważyć można, że największe zatrudnienie (blisko 86%) występuje na wschodnim wybrzeżu w regionach: Guangdong, Fujian, Jiangsu, Shandong, Liaoning oraz w miastach takich jak: Shanghai, Pekin i Tianjin. Z kolei w ośrodkach miejskich znajdujących się w centrum i na zachodzie kraju udział w zatrudnieniu w firmach zagranicznych wyniósł odpowiednio 11,15% i 3,09%

Najwięcej nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach pochodzenia zagranicznego miało miejsce w sektorach produkcji skórzanej, odzieżowej i włókienniczej, a także w usługach związanych z: kulturą, edukacją oraz sportem. Znacząca liczba nowych miejsc pracy powstała także w sektorach opartych na technologiach (np. sektorze komunikacyjnym)²⁶⁵.

Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych, które tworzą wysoką wartość dodaną oraz stosują najnowsze technologie odgrywa ważną rolę w szerzeniu wiedzy i umiejętności w gospodarce przyjmującej te inwestycje. Analiza stosunku liczby wykwalifikowanych

²⁶¹ *Main Determinants and Impacts of Foreign Direct Investment...*, op. cit., s. 26-37.

²⁶² Ch. K. Lei, S. Yao, *Economic Convergence in Greater China, Mainland China, Hong-Kong, Macau and Taiwan*, Taylor & Francis e-Library, Oxon 2009, s. 94.

²⁶³ *Financial Markets and Foreign Direct Investment in Greater China*, red. H.G. Fung, K.H. Zang, M.E. Sharpe inc., New York 2002, s. 4.

²⁶⁴ G. Chow, *China's Economic Transformation*, Backwell Publishing, Oxford 2007, s. 329.

²⁶⁵ *China's Integration with the Global...*, op. cit., s. 115.

pracowników pracujących w przedsiębiorstwach zagranicznych w Chinach do wszystkich pracowników zatrudnionych w tych firmach wykazała, że ich struktura zatrudnienia jest bardzo zbliżona do typowych przedsiębiorstw, jakie występują w krajach rozwijających się. Jednak przyrównując ją do struktury zatrudnienia chińskich firm zauważyć można pewne różnice. Mianowicie, udział pracowników i uczniów zaangażowanych bezpośrednio w produkcję był o zagraniczne firmy w Chinach, w większym stopniu korzystają z pracowników technicznych i produkcyjnych niż z pracowników administracyjnych. Poza tym firmy zagraniczne wykazują tendencję do zatrudniania większej liczby pracowników o wykształceniu średnim i wyższym w porównaniu do firm krajowych, a w szczególności w sektorach kapitałochłonnych i zaawansowanych technologicznie. Większe zatrudnienie przy procesie produkcji oraz wysokie wymagania pracodawców sprawiają, że umiejętności pracowników rosną. Z kolei rozwijające się umiejętności pracowników sprawiają, że ich praca jest wydajniejsza, co pozwala osiągnąć lepszą efektywność produkcji²⁶⁶.

Firmy powstałe w Chinach w wyniku bezpośrednich inwestycji zagranicznych starają się także utrzymywać płace na wyższym poziomie niż firmy lokalne. Przyczyn takiego zachowania jest kilka. Podnoszenie poziomu płac może wpływać na opinię obywateli chińskich na temat przedsiębiorstwa, zapobiegać wejściu na rynek innych zagranicznych inwestorów, którzy stanowiliby konkurencję dla danej firmy, wynikać z konkurencji z uprzywilejowanym sektorem państwowym, a także z powodu niedoskonałości chińskiego rynku pracy. Inną przyczyną może być przekonanie zagranicznych firm, że wysoka płaca pozytywnie wpłynie na efektywność pracy²⁶⁷.

W badaniach nad wydajnością produkcyjną, stwierdzono, że średnia wydajność pracy firm powstałych w wyniku zagranicznych inwestycji bezpośrednich w Chinach jest dwa i pół razy większa od tej w firmach krajowych. W przedsiębiorstwach zagranicznych z sektorów wymagających zaawansowanych technologii wydajność produkcyjna czterokrotnie przewyższa wydajność firm chińskich. Z kolei analizując krańcową produktywność oraz jej zmienność w czasie zagranicznych firm oraz firm lokalnych zauważyć można, że wykazują one pewien zbliżony poziom wzrostu efektu skali wynikającego z ich systemów produkcji. Istnieje również widoczny trend zbieżności pomiędzy tymi dwoma rodzajami przedsiębiorstw. Wyjaśnień tych prawidłowości istnieje kilka²⁶⁸:

- gwałtowny wzrost napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w krótkim czasie prowadzi do szybkiego spadku krańcowej produktywności kapitału w firmach zagranicznych,
- krańcowa produktywności pracy może wzrosnąć znacznie szybciej w krajowych przedsiębiorstwach w wyniku zwiększonej konkurencji,
- wzajemne oddziaływanie firm zagranicznych i krajowych wynikające z przechodzenia pracowników z przedsiębiorstw zagranicznych do firm lokalnych i wdrażanie tam systemów, metod i sposobów produkcji firm zagranicznych.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne wywierają także ogromny wpływ na transfer technologii do Chin. Przed wejściem Chin do WTO wiele miejscowych regulacji zawierało

²⁶⁶ *Raport V-Skills for improved productivity, employment growth and development*, International Labour Conference, International Labour Office, Geneva 2009, s. 138.

²⁶⁷ V.N. Balasubramanyam, D. Sapsford, *Foreign Direct Investments and Wages [w:] International Institutions and Multinational Markets - Global Players - Global Markets*, J. Chen (red.), Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham 2004, s. 148.

²⁶⁸ S. Yusuf, K. Nabeshima, *China's Development Priorities*, The World Bank, Washington 2006, s. 47-48.

wyraźne przepisy w zakresie transferu technologii w formie wymogów lokalnego wkładu, kwot eksportowych produkcji czy współpracy w zakresie produkcji, badań lub szkoleń. Szacuje się, że w ciągu ostatnich lat poprzedzających członkostwo Chin w WTO wiele zagranicznych firm zostało "zmuszonych" do transferu technologii do Chin w zamian za dostęp do ogromnego rynku chińskiego. Badania przeprowadzone wśród europejskich firm inwestujących w Chinach wykazały, że aż 46% transferu technologii tych firm wynikało z polityki chińskiego rządu i lokalnych rozporządzeń. Jednak pomimo przymusu transferu technologii znaczna część inwestorów decydowała się na inwestycję w Chinach, bowiem korzyści z niej znacznie przewyższały koszty związane z transferem technologii. Wejście Chin do WTO zmieniło sytuację i zmusiło władze chińskie do rezygnacji z wymogu transferu technologii, jako warunku akceptacji inwestycji²⁶⁹.

Transfer technologii za pomocą bezpośrednich inwestycji zagranicznych odbywa się w formie wspólnych przedsięwzięć z firmami krajowymi oraz wspólnego zakładania centrów badań i rozwoju. Doskonałym przykładem na to jest liczba zakładanych w Chinach zagranicznych centrów B+R w Chinach. W roku 2000 zostało zrealizowanych 60 inwestycji o takim profilu, z kolei w 2004 roku liczba ta wyniosła aż 700. Dla strony chińskiej napływ najnowszych technologii za pomocą bezpośrednich inwestycji zagranicznych pozwalana m.in. na: rozwój technologii, modernizację kraju oraz zwiększenie możliwości technologicznych²⁷⁰.

Sektor przemysłowy jest największym beneficjentem bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Chinach i stanowi aż 59% wszystkich zagranicznych inwestycji w Chinach. Największe skupienie inwestycji miało miejsce w przemyśle: elektronicznym, telekomunikacyjnym, motoryzacyjnym, tekstylnym, maszynowym, farmaceutycznym i chemicznym. Tak duży napływ inwestorów do przemysłu spowodował, że jego struktura uległa zmianie. Za największą zmianę struktury przemysłu w Chinach uważa się zmianę struktury właścicielskiej przedsiębiorstw. Na początku przemian w chińskiej gospodarce, kiedy liczba bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Chinach była znikoma udział przedsiębiorstw państwowych w produkcji przemysłowej wynosił 76% (dane z 1980 roku). Ogromny napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Chin na przełomie XX i XXI wieku oraz polityka państwa sprzyjająca tym inwestycjom sprawiły, że w 2005 roku udział firm państwowych w produkcji przemysłowej wyniósł zaledwie 10%. Na tym samym poziomie ukształtował się także poziom zysku państwowych przedsiębiorstw przemysłowych. Kosztem przedsiębiorstw państwowych znacznie większe zyski odnotowały przedsiębiorstwa prywatne i zagraniczne. Ponadto przedsiębiorstwa transnarodowe inwestujące w Chinach sprawiły, że produkcja przemysłowa została w większym stopniu skoncentrowana na produkcji wysoko kapitałochłonnej oraz wymagającej zastosowania zaawansowanej technologii, co miało pozytywny wpływ na transfer technologii i kapitału do Państwa Środka²⁷¹.

Duży napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych przyczynił się także do zwiększenia konkurencji na rynku chińskim. Przedsiębiorstwa zagraniczne wchodząc na chiński rynek przemysłowy spowodowały likwidację dominacji państwowych firm w dziedzinie produkcji eksportowej. Działania te sprawiły także, że zrezygnowano z gospodarki centralnie planowanej

²⁶⁹ *R&D Incentives, Industrial Structure and Technology Transfer in China*, P. Lin, J. A. Zbang [w:] *China's Science and Technology Sector and the Forces of Globalisation*, E. Thomson, J. Sigurdson (red.), World Scientific Publishing Co. Pte.Ltd., Hackensack 2008, s. 71-72.

²⁷⁰ *OECD Science, Technology and Industry Outlook*, OECD, Paryż 2002, s. 268.

²⁷¹ S. Yusuf, K. Nabeshima, D.H. Perkins, *Under New Ownership - Privatizing China's State - Owned Enterprises*, The World Bank, Washington 2006, s. 54.

i odgórnego ustalana cen, na rzecz gospodarki wolnorynkowej. Dzięki temu, obecnie w Chinach ok. 90% cen regulowanych jest przez rynek. Wyjątkami są ceny energii, ropy naftowej i innych podobnych produktów. Zwiększona konkurencja przyczyniła się także do podniesienia zyskowności przemysłu, zwiększenia wydajności przemysłu, poprawy technologii przemysłowych, know-how oraz umiejętności pracowników²⁷².

Podsumowanie

Otwarcie Chińskiej Republiki Ludowej na bezpośrednie inwestycje zagraniczne oraz chęć uzyskiwania korzyści z nimi związanych sprawiły, że kraj ten należy do światowych liderów w pozyskiwaniu inwestycji zagranicznych. Zdaniem wielu autorów przedmiotu bezpośrednie inwestycje zagraniczne w znaczący sposób wpływają na gospodarkę Chin. Objawia się to poprzez wpływ na samą gospodarkę, m.in. w postaci: dodatkowego źródła kapitału, tworzenia nowych miejsc pracy, transferu technologii czy wzrostu płac, jaki i poprzez wpływ na wymianę międzynarodową tego kraju, np. w postaci przewag komparatywnych, budowie specjalizacji, czy wzrostu chińskiego handlu.

Podsumowując stwierdzić można, iż bezpośrednie inwestycje zagraniczne mają kluczowe znaczenie dla rozwoju chińskiej gospodarki, a ich oddziaływanie ma charakter bardzo intensywny oraz wielokierunkowy.

Streszczenie

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) są jednym z najistotniejszych determinantów rozwoju gospodarczego Chińskiej Republiki Ludowej. Wpływ tych inwestycji na rozwój Państwa Środka podzielić można na ich znaczenie w handlu zagranicznym Chin oraz na ich wpływ na chińską gospodarkę. Wpływ BIZ na handel zagraniczny Chin widoczny jest w wielu różnych dziedzinach. Dzięki rosnącej ilości oraz wartości tych inwestycji, Państwo Środka zwiększa oraz poszerza swoje przewagi komparatywne oraz rośnie jego znaczenie w międzynarodowej segmentacji produkcji. Ponadto transakcje realizowane przez przedsiębiorstwa zagraniczne tam zlokalizowane przyczyniają się między innymi do znacznego wzrostu chińskiego handlu, zwiększania znaczenia regionu na arenie międzynarodowej oraz bardzo dynamicznej budowie specjalizacji.

Do wpływu BIZ na gospodarkę chińską zaliczyć można ogromne znaczenie dla tamtejszego rynku pracy. Dzięki tym inwestycjom odnotowuje się wzrost płac, powstawanie nowych miejsc pracy oraz zwiększanie kwalifikacji zasobów ludzkich. BIZ są także ogromnym źródłem kapitału i nowoczesnych technologii. Ponadto działalność zagranicznych inwestorów w Chinach przyczynia się także do wzrostu produktywności, zmiany struktury produkcji przemysłowej oraz zwiększanie konkurencji, jaka panuje na tym rynku.

²⁷² Y. Yao, *In Search of Balance: Technological Development in China* [w:], *Competitiveness, FDI, Tehnological Activity in East Asia*, S. Lall, S. Urata (red.), The World Bank, Massachusetts 2003, s. 264.

Summary

Foreign direct investment (FDI) is one of the most important determinants of economic development of People's Republic of China. The impact of that investment on the development of the China can be divided in their importance in foreign trade of China and their impact on Chinese economy. Impact of FDI on foreign trade of China is noticeable in many different areas. With the increasing number and value of these investments, China extends its comparative advantages and increases its importance in the international segmentation of production. In addition, transactions conducted by foreign companies located there, among others, contribute to a significant increase of Chinese trade, increasing importance of the region in the international arena and build a highly dynamic specialization.

The impact of FDI on Chinese economy include the huge importance for the local labor market. These investments provide to wage growth, job creation and enhancing human resource skills. FDI is also a great source of capital and modern technology. Moreover, the activities of foreign investors in China also contributed to productivity growth, changes in the structure of industrial production and increasing competition that prevails in this market.

Bibliografia

1. *About OECD*, www.oecd.org.
2. *About the IMF*, www.imf.org.
3. Bożyk P., Misala J., *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2002.
4. Ch. K. Lei, S. Yao, *Economic Convergence in Greater China, Mainland China, Hong-Kong, Macau and Taiwan*, Taylor & Francis e-Library, Oxon 2009.
5. *China - Competing In the Global Economy*, Tseng W., Rodlauer M., International Monetary Fund, Washington 2003.
6. *China In the World Economy- An OECD Economic and Statistical Survey*, red. D. J. Johnson, OECD, Paryż 2003.
7. *China's Growth and Integration into the World Economy*, red. Prasad E., International Monetary Found, Washington 2004.
8. *China's Integration with the Global Economy*, red. Chen C., Edward Elgar Publishing, Massachusetts 2009.
9. *China's Rise and the Balance of Influence in Asia*, red. Keller W., Rawski T., University the Pittsburg Press, Pittsbrug 2007.
10. *China's Science and Technology Sector and the Forces of Globalisation*, red. Thomson E., Sigurdson J., World Scientific Publishing Co. Pte.Ltd., Hackensack 2008.
11. Chow G., *China's Economic Transformation*, Backwell Publishing, Oxford 2007,
12. Chrabonszczewska E., *Międzynarodowe organizacje finansowe*, wyd. 1, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie 2005.
13. *Competitiveness, FDI, Tehnological Activity in East Asia*, red. Lall S., Urata S., The World Bank, Massahusetts 2003.
14. *Country fact sheet: China*, www.unctad.org.

15. *Currency Management in Asia- Myth, Reality and the Future*, red. Genberg H., McCanley R., Chul Y., Persaud P., Persaud A., International Study for Monetary and Banking Studies, Geneva 2005.
16. *Direct Investment: Trends, Data Availability, Concepts, and Recording Practices*, Patterson N. (red.), IMF, Washington 2004.
17. *Financial Markets and Foreign Direct Investment in Greater China*, red. Fung H.G., Zang K.H., M.E. Sharpe inc., New York 2002.
18. *Import & Export Statistics by FIEs 2001-2009*, www.fdi.gov.cn.
19. *International Institutions and Multinational Markets- Global Players- Global Markets*, red. Chen J., Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham 2004.
20. *International trade, capital flows and development in East Asia*, red. Bende-Nabende A., Ashgate Publishing Limited, Hampshire 2003.
21. *Main Determinants and Impacts of Foreign Direct Investment on China's Economy*, Working Papres on International Investment, OECD, nr.4, Paryż 2000.
22. *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, OECD, Paryż 1996.
23. *OECD Science, Technology and Industry Outlook*, OECD, Paryż 2002.
24. *Przemiany we współczesnej gospodarce światowej*, red. Oziewicz E., Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006.
25. *Raport V - Skills for improved productivity, employment growth and development*, International Labour Conference, International Labour Office, Geneva 2009.
26. Yusuf S., Nabeshima K., *China's Development Priorities*, The World Bank, Washington 2006.
27. Yusuf S., Nabeshima K., Perkins D.H., *Under New Ownership - Privatizing China's State- Owned Enterprises*, The World Bank, Washington 2006.